

MÁTRAI-DANYI MÁRIA STELLA

**AZ AUTOFIKCIÓ JELENTŐSÉGE A METAMODERN
PRÓZÁBAN
ANNIE ERNAUX *AZ ESEMÉNY ÉS LÁNYTÖRTÉNET* CÍMŰ
KISREGÉNYEI ALAPJÁN**

**THE SIGNIFICANCE OF AUTOFICTION IN
METAMODERN PROSE, BASED ON ANNIE ERNAUX'S
THE EVENT AND A GIRL'S STORY NOVELLAS**

Absztrakt

Dolgozatom fő témája az autofikció műfaji sajátosságainak értelmezése Annie Ernaux művei alapján, melyekben végigkövethetjük, hogyan egyesül az önéletrajzi írás a társadalmi korrajzzal. Az autofikció műfaj meghatározó szerepet tölt be a metamodern prózában. A műfaj sajátosságokat tekintve egyfajta határátlépés a valóság és a fikció között. Az író személyes anyagát szabadon formálja, az írás folyamata segíti az alkotót traumáinak feldolgozásában.

Kulcsszavak: *autofikció, metamodern, női autonómia, beavató-eszméltető szerep, társadalomkritika, nonkonformizmus*

Abstract

The main theme of my thesis is the interpretation of the characteristics of the autofiction genre based on the works of Annie Ernaux, in which we can follow how autobiographical writing is combined with social portrayal. The genre of autofiction plays a decisive role in the metamodern prose. In terms of genre characteristics, it is a kind of boundary crossing between reality and fiction. The writer freely shapes their personal material, and the process of writing helps the creator to process their traumas.

Keywords: *autofiction, metamodern, female autonomy, initiatory-enlightening role, social criticism, nonconformism*

„Én is el akartam felejteni ezt a lányt. Tényleg elfelejteni, ami azt jelentette volna, hogy nincs többé kedvem írni róla. Hogy már nem gondolom, hogy írnom kell róla, a vágyáról, a tébolyáról, az ostobaságáról és a gögjéről, az éhségéről és az elapadt véréről. Soha nem sikerült.”¹ Annie Ernaux (1940–) a kortárs francia irodalom meghatározó írója. Első regénye 1974-ben jelent meg *Les armoires vides* címmel. Önéletrajzi ihletésű művei közül legkiemelkedőbb az *Évek*, mely 2008-ban nagy sikert aratott Franciaországban. Sorra jelentek meg könyvei: *Lánytörténet*, *Évek*, *Az esemény*, *A szégyen*. Ernaux az ún. „autofiction” műfaj képviselője, önéletrajzból és fikcióból építi fel történeteit. E műfaj képviselője Catherine Millet, Emmanuel Carrère vagy Édouard Louis is. Műveit magyar nyelvre Lőrinszky Ildikó (*Az esemény* 2023., *Évek* 2021., *Lánytörténet* 2020.) és Szávai János (*Egyszerű szenvedély* 2024., *A fiú* 2024., *A hely* 2023., *Egy asszony* 2023., *Az árulás* 1997.) fordították le. A teljes életmű és tanulmányai még fordításra várnak.

Az író személyiségét nem ismerhetjük meg pusztán egyetlen alkotásán keresztül, mivel művei láncot alkotnak. A legtöbb regénye életrajzi ihletésű, más-más történeteken keresztül rajzolódik ki, hogy ki is volt Annie Ernaux. Publikációi² közül *Az esemény*, *A szégyen* és a *Lánytörténet* című kisregénye egy olyan világba helyezi az olvasót, melyben időskori énje emlékszik vissza fiatalabb énjére az önéletrajzi vonatkozásokkal átszőtt történetekben, ugyanakkor kemény társadalomkritika fogalmazódik meg bennük. Az epizódok narratív tér-idő síkjának változásai rendszertelenül követik egymást, mégis egyben látjuk az író nő életének szakaszait. Balogh Ernő szerint Annie Ernaux elbeszéléseit a nonkonformizmus, a köznapi konvenciók elleni lázadás jellemzi, emellett műveinek küldetése a beavató-eszméletető szerep. Joó Tibor a műalkotás kifejező szerepében a művész egyéniségét, személyiségét is kiemeli. Körömi Gabriella és Kiss Noémi *a női írás* sajátos jegyei alapján olvasták Ernaux önéletrajzi, mozaikszerű műveit, és arra jutottak, hogy a töredezettség és a visszatekintés az írás tabujával függ össze: osztálykülönbség, gyerekkor, katolikus nevelés, felemelkedés és szexualitás, terhesség, anyaság a fő témáponatok.³

Azzal, hogy a műalkotás nemcsak az esztétikumot fejezi ki, hanem az alkotó művész egész komplex egyéniségét is, a szempontok egész sora áll előttünk az esztétikai mellett, a személyiség összetettsége folytán. A műalkotásban elkerülhetetlenül kifejezésre jut az

¹ Annie ERNAUX, *Lánytörténet*, ford. LŐRINSZKY Ildikó, Budapest, Magvető, 2023, 12.

² Elise HUGUENY-LÉGER, *Annie Ernaux, Publications*. (2018) <https://www.annie-ernaux.org/publications/>

³ KÖRÖMI Gabriella: „Elveszített kötelékek, Annie Ernaux családörténeti triptichonja”, *Pannonhalmi Szemle*, 1. sz. 2026/1. 80-90. Kiss Noémi: „Katolikus, munkás és feminista, Annie Ernaux *A szégyen*”, 2025. 10. 04. <https://index.hu/kultur/2025/10/04/annie-ernaux-konyvkritika-katolikus-munkas-feminista/> (Utolsó letöltés 2026. 03. 03.)

alkotó szellemének logikai oldala, etikai álláspontja, szociális nézetei, vallásos érzülete, egyéniségének sajátos vonásai.⁴

A *L'événement (Az esemény)* 2000-ben jelent meg. A kortárs női irodalom meghatározó műve. Fő témája az abortusz (amit az 1960-as években tiltottak és büntettek Franciaországban), a test, az autonómia és a szabadság. Vallomásszerű társadalomkritika és történeti dokumentum egyben. A 2016-os *Lánytörténet* című kisregénye szintén önéletrajzi ihletésű, fiataalkori élményeit fűzi össze tizennyolc éves korától egészen az egyetemi évekig. Egy olyan folyamat részesei lehetünk, amelyben a katolikus neveltetést kapott lányból felnőtt nő válik a nőiség minden problémájával együtt. Mind a két kisregény jól példázza az autofikció műfajának sajátosságait.

Antal Balázs paradigmaváltásnak tartja a szépprózában megjelenő autofikció műfajt, de komoly aggodalmát is kifejezi, hogy mennyire képvisel maga a műfaj esztétikai értéket.⁵ Az autofikció kitalált elemekkel átszőtt önéletrajzi mű, az író saját életrajzából merít, érzéseit, családi és társadalmi helyzetét dolgozza fel, legmeghatározóbb vonása a szépirodalmi fikció és a szerzői én valós történeteinek kettősége. Nem az események pontos dokumentálása a cél, hanem az emlékezet, az identitás és az írói hang vizsgálata. Az irodalmi műfajt Serge Doubrovsky francia író alkotta meg 1977ben *Fils* című regényének megnevezéseként. Az autofikcióban nem az esztétikai érték az elsődleges, nem az elbeszélői nyelv, hanem az *elbeszélő történet*, valamint maga az *elbeszélő* áll a középpontban. Magyar képviselői Nádas Péter, Krasznahorkai László, Esterházy Péter, Visky András, Vida Gábor, Mán-Várhegy Réka, Kemény Lili. Az autofikció összetétel első tagja, az „auto-” az autobiográfia kutatásával hozható összefüggésbe. Philippe Gasparini *Autofikció, a nyelv kalandja* című 2008-as könyvében az autofikciót megkülönbözteti az önéletrajzi regénytől.⁶ Önéletírás vagy önéletrajzi regény? A szerzői név használatát is vitatja Gasparini, mivel szerinte az önéletrajzi regénynél nélkülözhetetlen a szerzői név megléte. Z. Varga Zoltán a fiktív és a valós határ átlépését, felfüggesztését emeli ki ennek kapcsán:

Mégis, nyilvánvaló, hogy az autofikciók sikere és poétikai hatása is épp a fiktív és a valós (refenciális, életrajzi) közötti határ átlépésével, ideiglenes felfüggesztésével, vagy

⁴ Joó Tibor, „A kritika szempontjai”, *Nyugat*, 23. évf. 17. szám (1930) <https://epa.oszk.hu/00000/00022/00497/15460.htm>

⁵ ANTAL Balázs, „Az autofikció mint az irodalom vége”, *Alföld*, 75. évf. 12. szám (2024) <https://alfoldonline.hu/2024/12/az-autofikcio-mint-az-irodalom-vege/>

⁶ Philippe GASPARINI, *Autofiction: une aventure du langage*, Paris, Seuil, 2008.

éppen a határ mibenlétére való rákérdezéssel áll összefüggésben, így az autofikciókra jellemző fikcióképzés tanulmányozása a jelenség megértésének elsőrendű feladata.⁷

A valóság és a képzelet keveredését az idősíki gyakori változása erősíti fel.

Az olvasó és a mű között akkor jöhet létre kapcsolat, ha a mű rólam, az én világról (is) szól, ha az én nyelvemhez nem túl távol eső nyelven szól, ha úgy érzem, éppen nekem van éppen erre a műre szükségem, vagyis, ha egzisztenciálisan mellette döntök. Az értelmezés mindig önelemzés és önértelmezés is.⁸

Sokan vitatják az autofikció esztétikai értékét, de talán éppen azért is népszerű, amit a legjobban kritizálnak benne: az egyéni nyelvezet, a nyelvi elemek és eszközök egyszerű használata és az egyszerű értelmezés. Az autofikciós regényekben hétköznapi emberek korrajza jelenik meg, olykor éles társadalomkritikával, önéletrajzi epizódokkal, személyes önvallomásokkal.

Bókay Antal a posztmodern irodalom határpontjaként írja le⁹ John F. Kennedy meggyilkolásának évét, 1963-at. Ez az időpont jelenik meg *Az esemény* című kisregényben is, és ebben az évben kezdődik a történet. Igaz, 2000-ben keletkezett a mű, de számos kritikában már nem posztmodern prózaként, hanem metamodern prózaként emlegetik, csakúgy, mint a 2016-ban megjelenő *Lánytörténetet*. Míg a posztmodernben „a befogadó alkotó pozícióba kerül, a szerző nem a szöveg ontológiai kiindulópontja, hanem ő maga is olvasat, a szöveg befogadása után konstruált és folytonosan újrakonstruált személy”,¹⁰ addig a metamodern prózában az író egyéni behatások tükrében vizsgálja a világot, nem nyújt megoldási stratégiát az olvasónak. A metamodernizmus Timotheus Vermeulen és Robin van den Akker holland kutatók nevéhez fűződik.¹¹ A metamodernizmusban az emberi megismerés szempontjából a populáris és a magaskultúra ugyanolyan érték:

A metamodern az embert társadalmi lényként képzelel el, és azt állítja, hogy az ént érő benyomások között nincs hierarchikus viszony: az emberi megismerés szempontjából ugyanolyan értéken áll magaskultúra [high culture] és populáris kultúra [mass vagy

⁷ Z. VARGA Zoltán, „Autofikció és önéletírás-kutatások Franciaországban”, *Filológiai Közöny*, 66. évf., 2. szám (2020): 6. https://real.mtak.hu/118079/1/ZVZ_Autofikcio_FK2020_2.pdf

⁸ KAMARÁS István, *Olvasásügy*, Pécs, 2005, 141. [Iskolakultúra Könyvek] https://epa.oszk.hu/01400/01433/00026/pdf/06-3-036_kamaras_thimar.pdf

⁹ BÓKAY Antal, *Irodalomtudomány a modern és posztmodern korban*, Osiris Kiadó, Budapest, 2001, 245.

¹⁰ *Uo.* 280.

¹¹ 2009-ben alapították a *Notes on Metamodernism* című webes folyóiratot, amely 2016-ig jelent meg.

popular culture]. A benyomások és kulturális termékek el nem különböződése fontos a metamodern inkorporáló kulturális felfogásában.¹²

A metamodernizmus érzésstruktúra, amely az egyént érő különböző területek felől érkező behatások tükrében vizsgálja a világot, de nem kíván megoldási stratégiákat adni az egyénnek. Jellemző, hogy az én folyamatos mozgásban létezik a modern és a posztmodern beállítódás között. „A metamodernitás a modern és a posztmodern között oszcillál. A metamodernitás integrálja mind a négy korábbi kulturális kódot: az őshonos, a premodern, a modern és a posztmodern kódokat. A metamodern rekonstruktívan dekonstruálja a dekonstrukciót”¹³ – írja Erhardt Gábor, s Bálint Bernadett szerint ezek a regények pontosan így oszcillálnak a modern és a posztmodern között.

Szerkezetét tekintve sem *Az esemény*, sem a *Lánytörténet* nem oszlik fejezetekre, nincs tartalomjegyzék, mégis egy folyamatos történetet kapunk. A szerkesztésben formai tagolás megfigyelhető, de a naplószerű bejegyzések sora idő és cím nélkül követi egymást.

A narrátor maga az író, aki dokumentarista stílusban, tömören írja le az eseményeket, önmagáról, a múltbeli énjéről, és válaszol arra is, hogyan lehet az emlékezést írásban megragadni úgy, hogy nem merül bele a részletekbe, a lényeg kiemelésére törekszik. Az „écriture plate” módszerét követi.

Ernaux magáról az abortuszról tényként ír. „Egyáltalán nem rémített meg a gondolat, hogy megszakítsam a terhességemet.”¹⁴ Fel sem merül, hogy változtasson a döntésén. Az olvasó szeretne azonosulni Ernaux gondolataival, döntéseivel, a lánnyal, aki a „problémáját” szeretne volna megoldani, de ezt megnehezíti a tömör, tényközlő írásmód. A történet legmeggrázóbb része nem a „végeredmény”, hanem a folyamat, ahogy eljut az „eseményhez”. A folyamat, amelyben rideg távolságtartással beszél magáról a magzatról, és ahogyan bánik vele. A lány kívülállóként láttatja az eseményeket, melyek vele történnek meg. Egyetemistaként 1963-ban Franciaországban meg kellett hoznia ezt a nehéz döntést. Hogy mennyire mélyen érintette a történet, igazolja, hogy évekkal később is kísértette: „Múlt éjszaka azt álmodtam, hogy 1963-as helyzetemben vagyok, és keresem, mi módon tudnám megszakítani a terhességemet.”¹⁵

A negatív emlékképeket a psziché gyakran nem tudja feldolgozni, így alakulhat ki a poszttraumás stressz, amelyen csak a múlt eseményeinek felidézése segít. Egyfajta vezeklésnek is értelmezhető, hogy az író visszamegy az esemény helyszínére a történet

¹² BÁLINT Bernadett, „Megjegyzések a metamodern oszcillációhoz”, *Helikon*, 33. évf. 15. szám (2022) <https://www.helikon.ro/bejegyzesek/megjegyzesek-a-metamodern-oszcillaciohoz>

¹³ ERHARDT Gábor, „Rekonstruktív dekonstrukció”, *Magyar Művészet*, 12. évf. 1. szám (2024) <http://www.magyar-muveszet.hu/upload/userfiles/2/publications/202403/pdf/1-Erhardt.pdf>

¹⁴ Annie ERNAUX, *Az esemény*, ford. LŐRINSZKY Ildikó, Budapest, Magvető, 2023, 19.

¹⁵ *Uo.* 36.

végén: „...azért jöttem vissza a passage Cardinet-ba, mert azt hittem, történni fog velem valami.”¹⁶

A *Lánytörténet*ben is visszatér S.-be, a táborba. Arra a helyszínre, ahol szintén egy meghatározó élményben, az első szexuális együttlétben (erőszakban) volt része. „Azért mentem vissza, hogy megmutassam, mennyire más vagyok, mint az 58-as lány, és új éneket kinyilvánítva – a társadalmi elvárásoknak megfelelő, kitűnően teljesítő bölcsészhallgatóként, aki versenyvizsgára és irodalmi pályára készül – felmérjem a kettő közti távolságot.”¹⁷ Az 58-as lány saját bevallása szerint is jelen van benne: „Ez az 1958-as lány, aki képes ötven év távlatából felbukkani és belső összeomlást előidézni, rejtve, megingathatatlanul jelen van hát bennem.”¹⁸

Szereplők, kapcsolatok Annie Ernaux regényeiben

Az epizódok egy teljes életszakaszt és korrajzot ábrázolva szándékosan tömör, dokumentarista írásmóddal mutatják be az író női lelki kríziseit, a női lét dilemmáit, végigkövethetjük egy lány nővé érésének folyamatát. A női test feletti rendelkezés, a társadalom ítélkezése, a megalázottság, a megfelelni akarás problémái jelen vannak műveiben. Mind a két kisregényében egyedül marad a problémáival, a férfiakkal való és a szüleivel való viszonyában is. „Szombatoként hazamentem a szüleimhez. Eltitkoltam előlük a helyzetemet, de ebben nem volt semmi furcsa, kamaszkorom óta ez jellemezte a kapcsolatunkat.”¹⁹

Az *esemény*ben egy angyalcsináló segítségét kéri: „Lányok ezrei mentek fel egy lépcsőn, kopogtattak be egy ajtón egy ismeretlen asszonyhoz, hogy rábízák a hüvelyüket és méhüket. És ez az asszony, az egyedüli ember, aki akkoriban képes volt elmulasztani a bajt...”²⁰ Pénzért kapott segítséget, ami majdnem az életébe került. A kórházi kezelés alatt sincs változás a férfiak részéről: „Nem a vízvezeték-szerelő vagyok!”²¹ – ez volt a válasz a kezelőorvostól. A férfiakkal való viszonyokról tényszerű közlésekből értesülhetünk, és ezek összefüggenek egymással. „Egyértelmű folytonosság van az s.-i szoba és a Cardinet utcai angyalcsináló szobája között. Egyik szobából átlépek a másikba, és ami a kettő között van, semmivé lesz.”²²

¹⁶ Uo. 77.

¹⁷ Annie ERNAUX, *Lánytörténet*, 145.

¹⁸ Uo. 18.

¹⁹ Annie ERNAUX, *Esemény*, 34.

²⁰ Uo. 47.

²¹ Uo. 65.

²² Uo. *Lánytörténet*, 75.

A tér és az idő szerepe

Az esemény című regény jelen idejű élménybeszámoló, de visszatekintés is. A történet elmesélése és a felidézés folyamata váltakozik. Az emlékképek felidezéséhez gyakran a naplóbejegyzéseit olvassa újra az író. A beszélgetésekre, érzésekre, reflexiókra való visszaemlékezés olykor az alkotónak is nehézséget okoz. Az idő azonos valamivel, ami alaktalanul is nő benne, kronologikusan haladunk 1963 októberétől az 1964 januárjában bekövetkezett abortuszig. Hasonló az 1958 nyarán történt események felidézése a *Lánytörténet*ben, mely egy 1963-as nyári emlékekkel zárul keretet adva a műnek. Helyszínei az 58-as nyári táborból egészen az egyetemig pontos képet adnak a történet befogadásához. Az egyetem *Az esemény*ben is megjelenik helyszínként. Ahogy az emlékképek követik egymást, úgy következnek a helyszínek is.

A lány, aki filozófiát, tanult és a roueni egyetemi irodalmi tanulmányai után tanár, könyvtáros, majd író lett, széles világlátása mellett sajátos írói stílust alakított ki. Sokan vitatják, hogy esztétikai szempontból mennyire értékesek prózai művei. Műveinek teljes befogadásához szükségzerű életrajzának ismerete és több, egymással szoros kapcsolatban álló regényének elolvasása. Annie Ernaux világa őszinte társadalmi helyzetképet ad az akkori Franciaországról, illetve az író nő életrajzi állomásairól, de kellene háttérinformációk is a teljes befogadáshoz, s érdemes a regényeit komplexen kezelni, hogy jobban tudjuk értelmezni a tényszerű, szikár cselekményt, mivel az író nő célja nem feltétlenül a katarzisélmény vagy az esztétikai élmény létrehozása.

Hogy van megértési válság, azt a ,magas' művészet mellett elkülönült populáris szférának a hatása és népszerűsége is jelezheti, hiszen éppen a magas-kultúra egyre inkább felelősödő megértési nehézsége lett a populáris kultúra fogyaszthatóságának egyik alapja, a profitérdek, a globális méreteket öltött média-fogyasztás (stb.) mellett. Úgy tűnik, hogy a populáris kultúra maradt az egyetlen olyan művészi szféra, ahol az átlagos befogadó elvárásait figyelembe veszik, így az mintegy ,kiszolgálja' a befogadót, az új élmény és élvezet könnyed ígéretében közellép hozzá az érthetőséget illetően.”²³

Azt, hogy egy mű mennyire értékes, milyen értéket képvisel, napjainkban az olvasó és a befogadó véleménye nagymértékben meghatározza. A klasszikus műveket, amelyekben a művészet értékhordozó szerepe létfontosságú, semmiképpen sem vethetjük össze a populáris irodalmi értékkel, s valóban tény, hogy a populáris irodalmat könnyebb befogadni.

²³ MÁTÉ Zsuzsanna, *Megérthető műalkotás? Esztétikatörténeti és befogadésesztétikai tanulmányok*, Szeged, 2007, <https://mek.oszk.hu/05700/05700/05700.htm>

Annie Ernaux világának népszerűsége abban rejlik, hogy műveit olvasva egyre jobban meg szeretnénk ismerni őt, az 1958-as lányt vagy azt a lányt, aki a Cardinet utcai angyalcsináló szobájában kötött ki. Az autofikció műfajában írt regényeiben hétköznapi emberek jelennek meg olyan problémákkal, melyek mindenkit érinthetnek, érintenek. Az *esemény* című regény 2021-ben bemutatott filmadaptációja Arany Oroszlán díjat nyert a Velencei Nemzetközi Filmfesztiválon, majd Annie Ernaux 2022-ben irodalmi Nobel-díjat kapott.

Összegzés

Annie Ernaux a kortárs francia irodalom meghatározó írója. Művein keresztül végigkövethetjük, hogyan egyesül az önéletrajzi írás a társadalmi korrajzzal. Az autofikció képviselője, önéletrajzi eseményekből és fikcióból építi fel történeteit. Megjelenik nála a női autonómia társadalmi küzdelme, a test feletti önrendelkezés, a traumák életrajzi dokumentálása, nem az esztétikai érték elsődlegességével. Az elbeszélte történet és maga az elbeszélő áll a középpontban. Műveinek küldetése a beavató-eszméltető szerep, melyben az olvasót bevezeti az önéletrajzi eseményekbe, és egyben világosabbá teszi a karakter belső motivációját. Antal Balázs paradigmaváltásnak tartja a szépprózában megjelenő autofikció műfajt, megkérdőjelezi esztétikai értékét, már-már az irodalom végével azonosítja. Én úgy gondolom, hogy a változás, újítás nem feltétlenül valaminek a vége. Számomra ez a műfaj közelebb hozza az olvasót és a művet azáltal, hogy a mű valóban „rólam” szól, mert lehetnék én is az az 58-as lány a táborból vagy az a roueni egyetemista. Az autofikció azért tölt be meghatározó szerepet a metamodern prózában, mert a műfaji sajátosságokat tekintve egyfajta határátlépés a valóság és a fikció között, az író személyes anyagát szabadon formálhatja, az írás folyamata segíti az alkotót traumáinak feldolgozásában, egyéni történeteken keresztül kollektív tapasztalatra, társadalmi problémákra világít rá. Az író soha nem nyújt megoldást a problémákra, csak tényközlő szerepe van. De azáltal, hogy beleláthatunk mások életébe, átértékeljük a saját gondjainkat is. Többek között ezért is lehet ilyen jelentős és népszerű műfaj a 21. században.

Bibliográfia

- ANTAL Balázs, „Az autofikció mint az irodalom vége”, *Alföld*, 75. évf. 12. szám (2024) <https://alfoldonline.hu/2024/12/az-autofikcio-mint-az-irodalom-vege/>
- BÁLINT Bernadett, „Megjegyzések a metamodern oszcillációhoz”, *Helikon*, 33. évf. 15. szám (2022) <https://www.helikon.ro/bejegyzesek/megjegyzesek-a-metamodern-oszcillaciohoz>
- BÓKAY Antal, *Irodalomtudomány a modern és posztmodern korban*, Budapest, Osiris Kiadó, 2001.
- ERHARDT Gábor, „Rekonstruktív dekonstrukció”, *Magyar Művészet*, 12. évf. 1. szám (2024) <http://www.magyar-muveszet.hu/upload/userfiles/2/publications/202403/pdf/1-Erhardt.pdf>
- ERNAUX, Annie, *Az esemény*, ford. LŐRINSZKY Ildikó, Budapest, Magvető, 2023.
- ERNAUX, Annie, *Lánytörténet*, ford. LŐRINSZKY Ildikó, Budapest, Magvető, 2023.
- GASPARINI, Philippe, *Autofiction: une aventure du langage*, Paris, Seuil, 2008.
- HUGUENY-LÉGER, Elise, *Annie Ernaux, Publications*. (2018) <https://www.annie-ernaux.org/publications/>
<https://doi.org/10.1093/fs/kny014>
- JOÓ Tibor, „A kritika szempontjai”, *Nyugat*, 23. évf. 17. szám (1930) <https://epa.oszk.hu/00000/00022/00497/15460.htm>
- KAMARÁS István, *Olvasásügy*, Pécs, 2005. [Iskolakultúra Könyvek] https://epa.oszk.hu/01400/01433/00026/pdf/06-3-036_kamaras_thimar.pdf
- KISS Noémi: „Katolikus, munkás és feminista, Annie Ernaux *A szégyen*”, 2025. 10. 04. <https://index.hu/kultur/2025/10/04/annie-ernaux-konyvkritika-katolikus-munkas-feminista/> (Utolsó letöltés 2026. 03. 03.)
- KÖRÖMI Gabriella: „Elveszített kötelékek, Annie Ernaux családtörténeti triptichonja”, *Pannonhalmi Szemle*, 1. sz. 2026/1, 80-90.
- MÁTÉ Zsuzsanna, *Megérthető műalkotás? Esztétikatörténeti és befogadáesztétikai tanulmányok*, Szeged, 2007. <https://mek.oszk.hu/05700/05700/05700.htm>
- Z. VARGA Zoltán, „Autofikció és önéletírás-kutatások Franciaországban”, *Filológiai Közöny*, 66. évf., 2. szám (2020) https://real.mtak.hu/118079/1/ZVZ_Autofikcio_FK2020_2.pdf